

COMPETÈNCIA EN AUTONOMIA I INICIATIVA PERSONAL

María Reyes Carretero Torres
Universitat de Girona

María Luisa Pérez Cabaní
Universitat de Girona

RESUM

L'autonomia és un concepte que afecta els diferents àmbits de la vida de la persona. El desenvolupament de l'autonomia personal es considera una competència essencial que per ajudar a la persona a desenvolupar-se d'una manera integral. L'autonomia es desenvolupa en un context de relacions i per tant la qualitat que puguin tenir les relacions que manté la persona podrà afavorir o dificultar el desenvolupament de l'autonomia personal. Ajudar els estudiants a desenvolupar la capacitat d'autonomia i iniciativa personal requereix tant ensenyar les eines i els instruments necessaris per a planificar i desenvolupar projectes individuals i col·lectius com fomentar la reflexió sobre el que s'ha fet com a forma d'avaluació i autoregulació constant. En síntesi, la competència en autonomia i iniciativa personal requereix que els estudiants, quan acabin l'ensenyament obligatori, hagin adquirit habilitats per prendre decisions, que siguin conscients i tinguin en compte els factors que poden afectar determinades situacions, que puguin portar a la pràctica les decisions preses, assumir els riscos i acceptar les responsabilitats que derivin en diferents escenaris i contextos.

PARAULES CLAU: competència bàsica, desenvolupament integral, autonomia personal, iniciativa personal, autoregulació.

PERSONAL INITIATIVE AND AUTONOMY COMPETENCIES

ABSTRACT

Autonomy is a concept that affects different spheres of people's lives. The development of personal autonomy is considered an essential competence to help people grow in a comprehensive manner. Autonomy develops within a context of relationships and therefore the quality of these relationships may either help or hinder. Helping pupils to develop their capacity for personal initiative and autonomy requires teaching them what

tools and instruments are needed to plan and develop individual and collective ways of encouraging reflection on what has been done, as both a form of assessment and of ongoing self-regulation. In other words, personal initiative and autonomy competencies mean that pupils, when finishing compulsory education, should have acquired the skills to help them make decisions, ensuring that they are aware and taking account of factors that may affect any given situation, enabling them to implement the decisions taken, running risks and accepting the responsibilities that arise in different settings and contexts.

KEYWORDS: key skills, comprehensive development, personal autonomy, personal initiative, self-regulation.

1. CONCEPTE I CARACTERÍSTIQUES DE LA COMPETÈNCIA EN AUTONOMIA I INICIATIVA PERSONAL

A l'hora d'analitzar la competència en autonomia i iniciativa personal és necessari diferenciar entre aquests dos conceptes presents, autonomia i iniciativa personal, ja que com apunten Puig i Martí (2007, p. 13) aquests dos termes tenen un marc referencial molt diferent i cadascun fa una aportació diferent a la definició de la competència.

L'autonomia és un concepte de caràcter holístic i sistèmic, que fa referència a la capacitat de la persona per prendre decisions que afecten diferents esferes de la seva vida. L'autonomia també es descriu com la capacitat de la persona per auto-dirigir-se, és a dir, la capacitat de governar-se a si mateix, d'acord amb un codi de conducta assumit personalment, tenint en compte les normes socials.

L'autonomia és un concepte molt general ja que afecta diferents àmbits de l'esfera personal i social de la vida de la persona i en aquest sentit és una competència essencial per a ajudar la persona a desenvolupar-se en totes les seves dimensions, com a subjecte, com a persona que viu en societat i com a persona que interactua amb el medi. Així ho reconeix el Projecte DeSeCo de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) ja que, en identificar les competències clau, considera l'autonomia una capacitat que està en la base de la resta de competències, i que qualsevol competència s'ha d'executar amb autonomia per la persona.

D'acord amb De Luca (2009), l'autonomia és un valor construït, és el resultat d'un procés de creixement que requereix de la persona un esforç conscient i constant al llarg de la vida. No és, per tant, quelcom que ens és donat de manera inherent a la condició humana, sinó que l'autonomia l'aconsegueix la persona sobre la base de determinats aspectes evolutius de caràcter cognitiu i moral i de les oportunitats que el context social possibilita. L'autonomia es desenvolupa en

un context de relacions, dins de la societat; per tant, les relacions i les qualitats que pugui tenir la persona poden afavorir o dificultar el trànsit d'una situació d'heteronomia a una situació d'autodeterminació de la persona.

Davant l'amplitud del terme *autonomia*, el segon terme de la competència *iniciativa personal* pretén delimitar o definir amb més precisió l'àmbit o el domini competencial. Aquí *competència* pren com a referència el seu equivalent europeu, que defineix com a *esperit emprenedor*. Efectivament, el Parlament i la Comissió Europea van determinar el 2006 les competències clau per a l'aprenentatge permanent i per viure en la societat del coneixement, recollint en el document elaborat («Educación y formación», 2010) la competència d'esperit emprenedor com una de les vuit competències clau. En aquest document, es diu que la competència d'esperit emprenedor té tant un component actiu com un component passiu. És a dir, comprèn tant la capacitat per induir canvis com l'habilitat per acollir, donar suport i adaptar-se als canvis deguts a factors externs.

Així, doncs, el terme *iniciativa personal* implica ser responsable de les accions pròpies, ja siguin positives o negatives, el desenvolupament d'una visió estratègica per marcar i complir objectius i estar motivats per assolir-los amb èxit.

Amb aquests dos termes junts, tal com apareixen en el nostre currículum, la competència bàsica d'autonomia i iniciativa personal es refereix a l'adquisició i aplicació d'un conjunt de valors i actituds personals com ara la responsabilitat, la perseverança, el coneixement de si mateix i l'autoestima, la creativitat, l'autocrítica, el control emocional, la capacitat d'elegir, de calcular riscos i d'afrontar els problemes, així com la capacitat de demorar la necessitat de satisfacció immediata, d'aprendre de les errades i d'assumir riscos.

L'estudiant competent en autonomia i iniciativa personal és el que té els coneixements i les habilitats necessàries per prendre decisions en àmbits com ara:

— *El desenvolupament i la implementació de projectes individuals i col·lectius*. Capacitat per imaginar projectes, planificar-ne la implementació, desenvolupar-los i avaluar-los per tal de regular la pròpia actuació. El coneixement d'un mateix i el desenvolupament d'una autoestima positiva ha de permetre l'actuació responsable, perseverant, creativa i autocrítica. Capacitat d'elegir amb criteri propi, d'imaginar projectes, i de portar endavant les accions necessàries per desenvolupar les opcions i plans personals en el marc de projectes individuals o col·lectius.

— *El treball en equip de forma cooperativa i flexible*. En aquest àmbit cal saber valorar les aportacions dels altres, desenvolupar una actitud assertiva, saber acceptar i actuar segons els principis i les normes establertes pels grups i al mateix

temps desenvolupar una actitud de defensa de les pròpies opinions i els propis drets i d'acceptació de responsabilitats.

— *Els canvis*. Capacitat per respondre de forma positiva davant els canvis i saber proposar innovacions. Saber induir canvis i innovacions i tenir habilitat per acollir, donar suport i adaptar-se als canvis externs.

Així, doncs, cal donar als alumnes les eines i els instruments necessaris per tal que puguin prendre opcions amb criteris propis, portar endavant iniciatives, responsabilitzar-se de les accions que impliquen aquestes iniciatives, identificant els objectius que s'han d'assolir, planificant la feina que implica aquest assoliment dels objectius, utilitzant les estratègies que poden facilitar el procés així com avaluar tot el procés.

A banda d'això, desenvolupar la capacitat d'autonomia i iniciativa personal requereix de la reflexió conscient sobre la pròpia actuació de manera que, a més d'ensenyar les eines i instruments necessaris per a planificar i desenvolupar projectes individuals i col·lectius, hem de fomentar la reflexió sobre el que s'ha fet com a forma d'avaluació i autoregulació constant.

En síntesi, la competència en autonomia i iniciativa personal requereix que els estudiants, quan acabin l'ensenyament obligatori, hagin adquirit habilitats per prendre decisions, sent conscients i tenint en compte els factors que puguin afectar cada situació, que puguin portar a la pràctica les decisions preses, assumint els riscos i acceptant les responsabilitats que es derivin en diferents escenaris i contextos.

La possibilitat evolutiva de prendre decisions conscientment i intencionalment no s'assoleix completament fins a l'adolescència. No obstant això, és del tot necessari iniciar el treball cap a l'autonomia des de l'etapa d'infantil, fixant en cada etapa educativa objectius d'aprenentatge progressivament més complexos.

D'aquesta manera, en l'etapa d'educació infantil la competència en autonomia i iniciativa personal es pot considerar assolida en la mesura que els alumnes adquireixin coneixement de si mateixos, de les pròpies possibilitats i facin un ús cada cop més eficaç del propi cos; desenvolupin rutines i incrementin la iniciativa i la seguretat amb què fan les activitats i augmentin la responsabilitat per concloure-les.

En l'etapa d'educació primària els alumnes haurien de desenvolupar habilitats per triar entre diferents opcions utilitzant criteris propis, prendre decisions assumint riscos i acceptant responsabilitats. Els alumnes han d'aprendre a avaluar i autoavaluar-se, valorant possibilitats de millora.

Finalment, els alumnes de l'etapa d'educació secundària adquireixen la competència en autonomia i iniciativa personal en la mesura que hagin desenvolupat més coneixement de si mateixos, siguin capaços de tenir iniciatives, calcular riscos, fer activitats amb seguretat, tenir responsabilitats i valorar les activitats de

forma crítica. Així mateix hauran d'utilitzar les habilitats socials de relació, cooperació i negociació per a guiar projectes individuals i col·lectius.

2. COMPONENTS DE LA COMPETÈNCIA

Com acabem de veure, l'autonomia i la iniciativa personal impliquen capacitats com ara triar, decidir, justificar i racionalitzar les pròpies accions i la dels altres. Impliquen assumir la responsabilitat de les pròpies decisions i no deixar que d'altres decideixin en el nostre lloc. L'autonomia i la iniciativa personal són un producte de la voluntat de la persona, ja que és ella qui decideix com actuar segons uns patrons propis, plantejant-se projectes, innovant amb relació al que ja és donat i ajustant les accions a les finalitats que la persona s'ha proposat. A la vegada, això implica tenir un bon nivell d'autocontrol i de disciplina per tal de dirigir les accions a les finalitats que s'ha proposat.

En síntesi, podem dir que aquesta competència suposa: saber proposar-se objectius, saber planificar projectes que permetin assolir els objectius tenint en compte les variables contextuals i personals i portar a terme els projectes planificats avaluant i regulant allò que s'ha planificat de forma contínua.

A partir del que suposa l'actuació competent es poden determinar les dimensions o subcompetències que integren la competència en autonomia i iniciativa personal.

<i>Actuació competent</i>	<i>Dimensions o subcompetències</i>
Saber proposar-se objectius.	D.1. Visió estratègica dels reptes i les oportunitats que ajudi a identificar els objectius.
Planificar l'actuació més adequada en funció de les variables personals, de les característiques de la demanda i de les variables de la situació a la qual s'ha de donar resposta.	D.2. Coneixement i confiança en un mateix. D.3. Coneixement i confiança en els altres. D.4. Coneixement de les oportunitats existents. D.5. Esperit innovador i emprenedor.
Portar a terme les accions planificades de forma individual o col·lectiva regulant les accions.	D.6. Habilitats per a la implementació de projectes. D.7. Actitud positiva cap al canvi i la innovació. D.8. Habilitats per al treball cooperatiu.

Aquestes dimensions o subcompetències no són ni els objectius ni els continguts. Són el referent fonamental per a la concreció dels objectius i per a la selecció dels continguts que s'han d'ensenyar, ja que es consideren fonamentals i imprescindibles per al desenvolupament de la competència.

Coll (2006) comenta que «avui dia és pràcticament impossible ensenyar als nens tot el que segurament seria desitjable que aprenguessin, per això cal seleccionar què s'ha d'ensenyar, establint quins continguts són els bàsics i imprescindibles en el currículum». Allò que fa que un contingut pugui ser considerat bàsic i imprescindible és precisament la seva importància per al desenvolupament de les competències bàsiques. Allò que és bàsic i imprescindible són les capacitats relacionades amb les competències bàsiques, amb les seves dimensions o subcompetències, ja que si no s'adquireixen, poden condicionar o determinar el desenvolupament personal i social de l'alumnat de manera negativa.

Evidentment, l'ensenyament ha d'anar més enllà dels aprenentatges bàsics, però cal fer especial èmfasi per tal que les competències bàsiques siguin realment assolides per tots els alumnes i s'afavoreixi així l'equitat en l'educació. A l'escola hi seguirem ensenyant continguts, però aquests continguts han d'adquirir un nou sentit. Ara ja no es justifica l'ensenyament per la seva importància dins del camp disciplinar, sinó pel seu valor en el context social i, per tant, en el desenvolupament de la competència.

3. RELACIÓ DE LA COMPETÈNCIA AMB LES ÀREES CURRICULARS

La Llei orgànica d'educació (LOE) planteja que l'adquisició i el desenvolupament de les competències dels alumnes impliquen la contribució de quatre àmbits: les àrees curriculars, l'organització i el funcionament dels centres, les activitats d'ensenyament i aprenentatge, la relació amb els integrants de la comunitat educativa. Tots aquests factors han de contribuir que els alumnes siguin progressivament més autònoms, actuïn de manera autònoma i sàpiguen escollir i aplicar les accions pertinents per resoldre una situació determinada.

Amb relació a la contribució de les àrees curriculars, cal tenir en compte que les competències tenen un caràcter transversal respecte als continguts acadèmics, cosa que comporta que la seva adquisició depengui de l'aportació de totes les àrees encara que el nivell de contribució de cadascuna pugui ser diferent segons els casos. Així, hi ha competències que tenen una clara relació amb una disciplina o altra del currículum, ja que existeix un coneixement científic que les sustenta, com per exemple les competències lingüístiques, culturals o matemàtiques (Za-

bala, 2009) i competències que tenen un caràcter més multidisciplinari, ja que no es relacionen directament amb cap disciplina curricular i totes estan igualment implicades en el seu desenvolupament.

No obstant això, encara que el desenvolupament de la competència sigui una tasca compartida entre tots els professors, sembla del tot necessari que des d'algun àmbit educatiu es faci la coordinació docent, s'estableixin els objectius, continguts i criteris d'avaluació de la competència per a un cicle o etapa, i que es regulin els processos d'ensenyament i aprenentatge. En aquest sentit, i tenint en compte les característiques de la competència, és la tutoria l'espai educatiu en què la competència d'autonomia i iniciativa personal pot trobar més suport conceptual, ja que el desenvolupament procedimental recollza en la resta d'àrees curriculars.

La tutoria com a espai educatiu ha d'ajudar a integrar els coneixements i les experiències que els estudiants tenen en les diferents àrees curriculars i en la vida quotidiana extraescolar. D'aquesta manera la tutoria pot assegurar que el desenvolupament de la competència sigui un procés planificat sistemàticament, que es desenvolupi de forma contínua, activa i dinàmica a través de la col·laboració de tots els agents educatius.

Així, per exemple, el currículum assenyala, per a la competència que estem tractant, que els alumnes han de poder transformar les idees en accions, és a dir, proposar-se objectius i planificar i portar a terme projectes individuals o col·lectius.

En relació amb aquesta finalitat, ens podem preguntar:

— Quins continguts conceptuals, quines habilitats i quines actituds estan implicades en el desenvolupament d'aquesta competència per a aquesta etapa i cicle educatiu?

— Com pot contribuir la tutoria al desenvolupament de la competència?

— Quines àrees disciplinars poden contribuir al desenvolupament d'aquesta competència?

Per acabar aquest punt, volem assenyalar que, en tots els casos, el contingut que es selecciona per a ser ensenyat ha de ser transferible, és a dir, aplicable a una diversitat de situacions i contextos reals, concrets i pròxims als alumnes i multifuncional en el sentit que prioritzin la reflexió, l'aprenentatge crític i l'aplicació del coneixement per contribuir així al desenvolupament de les diferents competències.

4. IMPLICACIONS EN L'ORGANITZACIÓ I EL FUNCIONAMENT DELS CENTRES

Com ja hem apuntat, el desenvolupament de la competència en autonomia i iniciativa personal pot tenir el suport conceptual de la tutoria, però també requereix de la integració d'àrees que habitualment s'ensenyen i s'avaluen de manera relativament independent, és a dir, requereix de la tasca compartida dels docents. I, per això, resulta imprescindible el treball coordinat de tots els docents que hauran d'acordar quina haurà de ser la contribució de cada àrea i com hauran d'organitzar els dispositius d'aprenentatge de manera que es pugui proporcionar als estudiants oportunitats per al desenvolupament de la competència.

Per tant, la introducció de la competència en autonomia i iniciativa personal en el currículum implica la necessitat de modificacions significatives en els processos educatius que es porten a terme en els centres, que van més enllà del currículum mateix i que tenen a veure amb l'organització i la planificació dels centres.

En aquest sentit, és important que els centres assumeixin i desenvolupin la capacitat d'autonomia pedagògica, d'organització i gestió i que s'afavoreixi la reflexió sobre:

- La necessitat d'una cultura de coordinació i col·laboració entre el professorat.
- La importància de disposar d'un projecte pedagògic i institucional compartit i assumit per tots.
- La importància del lideratge dels equips directius.
- La necessitat de crear espais per a participació real de l'alumnat en l'acció educativa.
- La necessitat de flexibilitzar els espais, els temps i l'ús dels recursos.

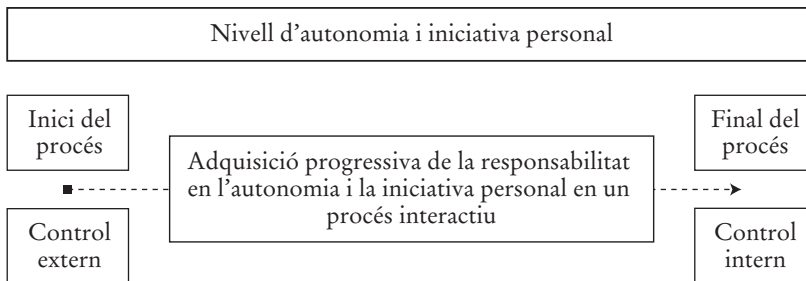
5. COM S'HA DE TREBALLAR LA COMPETÈNCIA EN AUTONOMIA I INICIATIVA PERSONAL

La decisió d'incloure la competència en autonomia i iniciativa personal com una de les competències bàsiques per desenvolupar en els currículums de les etapes d'educació obligatòria afecta la concreció dels continguts d'aprenentatge, però, especialment afecta la pràctica educativa. De fet, la definició de *competència* apunta que es tracta d'una actuació eficaç en diferents àmbits de la vida que implica la mobilització de sabers conceptuals i procedimentals. I d'aquesta definició podem deduir que el que s'ha d'ensenyar no es pot reduir

a un conjunt de continguts, sinó que en realitat es tracta d'ensenyar a transferir uns aprenentatges a diferents situacions de forma eficient. En aquest sentit, treballar pel desenvolupament de la competència en autonomia i iniciativa personal és treballar en la creació d'entorns i experiències d'aprenentatge que han de permetre als estudiants afrontar amb autonomia i iniciativa els problemes que se'ls presenten.

Les últimes teories psicopedagògiques destaquen la dimensió social de tot procés d'aprenentatge. L'individu construeix nous coneixements i noves competències a partir dels seus coneixements i experiències prèvies però, en aquesta construcció, hi té un paper fonamental la interacció amb els altres. Les noves perspectives de l'aprenentatge assenyalen que sense interacció no hi ha aprenentatge cosa que implica la necessitat de provocar la interacció constructiva en les activitats d'aula. Així mateix, apunten que l'aprenentatge s'esdevé quan l'alumne està activament implicat en un context instruccional complex i autèntic.

A més de les premisses que acabem d'esmentar, cal tenir en compte que, com en qualsevol altre procés d'aprenentatge, l'autonomia i la iniciativa personal no són qüestions de tot o res. S'han d'aprendre de manera progressiva, en un procés en què el control inicial és extern i en què a través de la interacció i de diferents metodologies didàctiques les decisions es van prenent progressivament de manera més autònoma, interna i autoregulada.

En un primer moment és el professor qui, a través de diferents activitats com l'exemplificació, la presentació d'una guia, l'exposició d'un model d'actuació o l'exposició oral, dóna orientacions que permetin als estudiants anar-se fent conscients de la necessitat de ser autònoms i de tenir iniciativa, i també de com aconseguir-ho. Serà important graduar la complexitat de les activitats en funció de l'edat i dels coneixements dels estudiants, anticipant els possibles errors i les dificultats que puguin aparèixer per tal d'oferir ajudes ajustades.

En un segon estadi les activitats proposades pel professor haurien de facilitar més responsabilitat dels estudiants en la presa de decisions. En aquest moment la interacció constructiva pren un paper crucial, entre el professor i els alumnes, però especialment entre aquests. El treball cooperatiu, la discussió i l'argumentació crítica, l'elaboració d'un projecte o treball en equip poden aportar molt al treball de l'autonomia i la iniciativa personal.

En un tercer moment, quan la competència ja s'ha treballat i hi ha un bon nivell d'autonomia i d'iniciativa personal, la funció de l'ensenyant es pot centrar més a oferir a l'estudiant la possibilitat de posar en pràctica aquesta competència, mitjançant activitats diverses, en entorns d'aprenentatge tan propers a la vida real com sigui possible. És a dir, potenciar la transferència de l'actuació competent a altres situacions i contextos.

Un breu exemple del procés descrit, tenint en compte la transversalitat que, com ja hem apuntat, té aquesta competència i que s'ha d'anar assolint a través de les diferents etapes educatives, seria treballar l'autonomia i la iniciativa personal a través dels treballs en grup que es demanen als estudiants per fer dins de l'aula o fora. Aquesta és una activitat que, amb les diferències que suposen els nivells educatius o les diferents matèries o àrees de coneixement, és bastant general i recurrent. També es podria fer un plantejament de treball transversal, que englobés diferents assignatures i fins i tot es podria definir un diferent nivell d'exigència, progressiva, en els diferents cursos d'una etapa educativa.

El procés que caldria seguir hauria de ser:

a) Abans de fer el treball:

El professor o l'equip de professors s'hauria de plantejar què saben els estudiants sobre «fer treballs». Quin és el punt de partida. Se'ls ha explicat alguna vegada o simplement se'ls ha demanat que els facin? També s'hauria d'acordar quina és la demanda. Hi ha coordinació al centre o entre l'equip de professors amb relació a la informació que se'ls dóna? (aquesta pot anar des d'indicar només el tema o el nombre de pàgines, fins a explicar detalladament l'estructura, les possibles fonts d'informació, etc.). I quines implicacions té per als estudiants la demanda? Tenen un nivell suficient d'autonomia i d'iniciativa personal per fer bé el treball? En quin nivell estan? (etapa inicial, control extern?, etapa intermèdia?). Plantejar-se aquestes qüestions ha de permetre oferir l'ajuda més ajustada. Un bon sistema per ajudar els estudiants a ser autònoms i tenir iniciativa és la interrogació guiada a través de preguntes com: Us heu plantejat quines fonts d'informació teniu a l'abast? Com us organitzareu per treballar en equip? No s'hi val retallar i enganxar textos d'Internet! Com podeu complementar el que sap cadascú? Penseu que ha de ser un treball original, etc.

b) Durant l'elaboració del treball:

El professor o l'equip de professors hauria d'acordar com fer el seguiment del treball dels equips de treball. Si no es fa aquest seguiment no serà possible observar el procés de treball i ajudar a afavorir la competència que volem treballar. També en aquest cas la interrogació guiada pot ser una manera adequada per orientar el procés. Qüestions com: Esteu aconseguint el que volíeu? Teniu tota la informació necessària? És rellevant la informació que hi heu posat? Està ben organitzat? El podrà entendre una persona que no sigui del grup? Etc.

c) Després de fer el treball:

El professor o l'equip de professors hauria de facilitar l'autoavaluació de la feina feta. Analitzar i fer una valoració crítica del que s'ha fet és un pas important en l'aprenentatge i ha de permetre que en situacions posteriors similars no es cometin errors similars. És un element important de l'autoregulació i la metacognició. En aquest cas la pregunta clau seria: Quines de les decisions que hem pres per fer el treball ens han anat bé i quines no? Quan hàgim de fer un altre treball, quines coses faríem igual i quines no? Per què?

Els plantejaments apuntats breument en aquest exemple es poden adaptar al treball d'aquesta competència a través d'altres múltiples activitats. L'element essencial és valorar quina guia és la més ajustada que pot oferir el docent en cada cas per afavorir l'autonomia i la iniciativa en un grup d'alumnes. Aquestes guies s'adeqüen perfectament a una diversitat de mètodes com són els projectes, les simulacions, l'anàlisi de casos, les investigacions, la resolució de problemes, els projectes de treball, etc.

6. COM S'HA D'AVALUAR LA COMPETÈNCIA EN AUTONOMIA I INICIATIVA PERSONAL

Entenem el procés d'avaluació com un procés plenament integrat i inseparable del procés d'ensenyament-aprenentatge, i entenem l'avaluació de la competència en autonomia i iniciativa personal dins d'aquest procés. A més, la naturalesa d'aquesta competència és transversal i, com ja hem apuntat, podem treballar fent diferents activitats que no es corresponen necessàriament amb una assignatura, fins i tot, no és exclusiva d'un cicle o etapa educativa. Això fa que la seva avaluació s'hagi de fer mitjançant activitats que tinguin com a objectiu desenvolupar-la.

L'objectiu de l'avaluació és saber si l'alumne utilitza el que se li ha ensenyat en una situació real, i pel que fa a la competència en autonomia i iniciativa per-

sonal, l'objectiu seria saber si davant una situació l'estudiant és capaç de prendre decisions autònomament. La fórmula idònia per avaluar seria fer un recull del resultat de la valoració de totes les activitats realitzades amb la finalitat d'afavorir aquesta competència i valorar-ne el progrés al llarg d'un curs o fins i tot d'una etapa educativa de cada alumne individualment i de cada grup. Aquestes dades permetrien, també, valorar el treball fet per ensenyar aquesta competència i, si escau, com optimitzar-lo.

Des d'aquest plantejament, la qüestió essencial que queda per respondre seria: què, com i quan avaluar la competència d'autonomia i iniciativa personal mitjançant cada activitat? Com sol passar en l'àmbit de l'educació no hi ha una única resposta, una única fórmula tancada a aquesta pregunta. Hem vist com les activitats amb què es pot treballar aquesta competència són diverses, i que són múltiples les maneres d'ensenyar-la i d'avaluar-la. Però també és cert que hi ha algunes pautes generals que poden orientar com fer-ho i com concretar els instruments d'avaluació en cada cas.

Respecte a què avaluem, ens hem de remetre a les primeres pàgines d'aquest capítol en què s'han analitzat el concepte i els components de la competència ja que per a cadascuna de les dimensions considerades caldria establir criteris d'avaluació. Aquests criteris haurien de definir i concretar allò que s'espera com a resultat de l'aprenentatge, és a dir, allò que l'alumne hauria de saber, saber fer o les actituds que hauria de demostrar, com per exemple la responsabilitat, l'autoestima, la creativitat, el control emocional, etc.

Així, per exemple, per a la dimensió: coneixement i confiança en un mateix, es poden concretar criteris com ara:

	<i>Educació primària</i>	<i>Educació secundària</i>
Coneixement d'un mateix	Utilitzar un llenguatge positiu per parlar d'un mateix.	Valorar-se un mateix de manera realista.
	Reconèixer les pròpies possibilitats i limitacions.	Reconèixer de forma realista les pròpies possibilitats i limitacions.
	Reconèixer els propis errors.	Reflexionar sobre els propis errors.
	Respondre de manera adequada a les crítiques.	Reflexionar i respondre de manera adequada a les crítiques.

	<i>Educació primària</i>	<i>Educació secundària</i>
Confiança en un mateix	Verbalitzar les preferències.	Argumentar i justificar les preferències, idees, judicis de valor, etc.
	Mostrar perseverança i constància en el treball.	Valorar de forma realista l'esforç desenvolupat i els resultats obtinguts.
	Actuar de forma flexible i cercar solucions alternatives.	Identificar i acceptar el risc que comporten determinades decisions.
	Mostrar responsabilitat en les tasques.	Acceptar la responsabilitat que comporta prendre la iniciativa.

A més, respecte als instruments d'avaluació, encara que no l'únic, un instrument rellevant és l'observació. L'observació de si cada alumne o grup és responsable manifesta una autoestima positiva, té capacitat per afrontar els riscos, sap demorar la satisfacció immediata, etc. Hi ha moltes maneres d'utilitzar l'observació, amb una pauta més oberta o tancada, amb una graella, o redactant un informe obert. El que és important, sigui quina sigui la fórmula que se seleccioni per a fer l'observació, és definir clarament els elements observables. Per exemple, la responsabilitat en si mateixa no és un concepte observable, s'haurà d'expressar en termes de conductes observables com: respon adequadament a les demandes, porta els materials acordats a classe, durant l'activitat realitza el treball de manera continuada, etc.

Monereo i d'altres (2009) apunten que les situacions d'avaluació de les competències s'haurien de dotar de determinades dimensions com són l'autenticitat, la complexitat cognitiva i l'autonomia. Segons aquests autors, l'avaluació de competències serà autèntica en la mesura que les situacions d'avaluació plantegin condicions i criteris realistes, és a dir, pròxims als que l'estudiant haurà d'afrontar en contextos no escolars. Aquestes condicions i aquests criteris es refereixen a aspectes com ara el lloc, el temps que es dedica, o els recursos i ajudes de què es disposa. De la mateixa manera, l'avaluació serà més autèntica en la mesura que plantegi situacions pròximes als interessos i motivacions dels estudiants i sigui una situació propera a les que es poden trobar en la seva vida.

La dimensió referida a la complexitat cognitiva es refereix a la necessitat de garantir la presència de diferents continguts i graus d'exigència cognitiva. En aquest sentit cal plantejar situacions que requereixin dels alumnes la capacitat per predir, interpretar, crear, dissenyar o seleccionar entre diferents opcions. A

l'últim, la dimensió d'autonomia es refereix al fet que les situacions d'avaluació han de possibilitar i fer necessari que l'alumne hagi de planificar les seves accions, autoregular-les i autoavaluar-les.

Finalment, i en resposta a la qüestió dels moments de l'avaluació, un element essencial que s'ha de tenir en compte és l'avaluació de la competència en els diferents moments de realització de l'activitat. Una avaluació inicial en començar, una avaluació formativa al llarg del procés i una avaluació sumatòria en finalitzar-la.

BIBLIOGRAFIA

- COLL, C. (2006). «Definir lo básico en la educación básica». *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 339, p. 80-84.
- COMISIÓN EUROPEA. «Educación i formación 2010» [en línia]. <http://www.educastur.princast.es/info/calidad/indicadores/doc/comision_europea.pdf>
- LUCA, C. de (2009). «Implicaciones de la formación en la autonomía del estudiante». *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, vol. 7 (2), p. 901-922.
- MONEREO, C.; CASTELLÓ, M.; DURAN, D.; GÓMEZ, I. (2009). «Las bases psicoeducativas del proyecto PISA como guía para el cambio en las concepciones y prácticas del profesorado de secundaria». *Infancia y Aprendizaje*, vol. 32 (3) (2009), p. 421-447.
- PUIG, J. M.; MARTÍN, X. (2007). *Competencia en autonomía e iniciativa personal*. Madrid: Alianza Editorial.
- ZABALA, A. (2009). «Desarrollo curricular de las competencias básicas. El ámbito común o de tutoría». *Aula de Innovación Educativa*, núm. 180, p. 20-25.